

válneho jednotlivca z konverzácie, citovanie, nedostatočné ovládanie jedného z jazykov, snahu o zdôraznenie výpovede a špecifikovanie adresáta výpovede. Na základe rozboru sme odlišili prípady úplného prechodu z jedného jazyka do druhého v rámci jednej výpovede (prepínanie kódov) a preberanie prvkov jedného jazyka, ich upravovanie na foneticko-fonologickej a morfolologickej úrovni a zapojenie do výpovede v druhom jazyku (miešanie kódov). Našli sme príklady na interferenciu a transferenciu na všetkých úrovniach jazykového systému. Podrobnejšie sme sa zaoberali slovesnými a substantívnymi prevzatiami. Pri slovesných prevzatíach z angličtiny do slovenčiny sme zistili, že sa skladali z anglického kmeňa a slovenských predpôň a prípon. Išlo o tzv. asimilované prevzatia s najčastejším využitím prípon *-ovat*, *-nuť*, *-at'* a *-it*. Pri substantívnych prevzatíach sme poukázali na neplatnosť dovtedy všeobecne prijímaného pravidla o pridelovaní rodu prevzatiam na základe fonetickej podoby slova v pôvodnom jazyku u bilingvistov. Dokázali sme, že najdôležitejšiu úlohu tu hrá analógia s gramatickou kategóriou rodu slovenského ekvivalentu. Dôvodom je to, že dieťa si od začiatku osvojovania si oboch jazykov uvedomuje gramatickú kategóriu v slovenčine. Prejavuje sa to okrem iného aj v tom, že v anglických prehovoroch pri odkazovaní na zvieratá alebo veci používa pre ne osobné zámená, zodpovedajúce ich slovenským rodom. Potvrdila sa tak hypotéza U. Weinreicha (1953), že niektoré mená odkazujú (zanechávajú) svoj rod prevzatiam, ktoré ich nahrádzajú.

Výsledky testov úrovne osvojenia si oboch jazykov u Natálie na všetkých úrovniach jazykového systému ukázali, že úroveň ovládania oboch systémov je u nej porovnateľná s monolingválnymi deťmi jej veku. V pasívnej slovnej zásobe je dokonca v nadpriemere. Vzájomné ovplyvňovanie sa dvoch jazykov sa prejavovalo najmä na syntaktickej a na foneticko-fonologickej úrovni. V angličtine sa to na sémantickej úrovni prejavilo pri pomalšom výbere vhodných slov v anglických výpovediach.

Napriek odlišnostiam v typoch bilingvizmu a celkových podmienkach vzniku podarilo sa nám ukázať a zdôvodniť niektoré spoločné javy vyskytujúce sa okrem detského bilingvizmu aj pri bilingvizmu dospelých, najmä pokiaľ ide o slovesné a substantívne prevzatia a rozdiely v smere ovplyvňovania sa oboch jazykov na jednotlivých jazykových rovinách.

Dôležitú úlohu majú faktory ovplyvňujúce vznik a udržanie intencionálneho typu bilingvizmu u dieťaťa. Rozhodnutie o budúcej bilingválnej výchove dieťaťa musia rodičia urobiť po dôkladnom zvážení všetkých možných pozitívnych i negatívnych faktorov. Výber metódy pre bilingválnu výchovu má rozhodujúci význam pre jej budúci úspech. Dôsledné dodržiavanie princípov zvolenej metódy rodičmi uľahčí a zjednoduší dieťaťu orientáciu pri výbere jazykov. Vytvorenie priaznivého rodinného prostredia podporujúceho

bilingválny rozvoj dieťaťa, rovnako ako zabezpečenie dostatočného kontaktu dieťaťa s druhým jazykom pomáhajú dosiahnuť požadované výsledky. Najmä z hľadiska udržania bilingvizmu je podľa nás najdôležitejším faktorom motivácia. Dieťa musí mať motiváciu používať oba jazyky a zároveň musí cítiť potrebu osvojiť si ich a využívať na komunikáciu.

Literatúra

- GROSJEAN, F. *Life with Two Languages*. Cambridge Massachusetts, Harvard University Press 1982.
- SAUNDERS, G. *Bilingual Children from Birth to Teens*. Philadelphia, Bilingual Matters LTD 1988.
- ŠTEFÁNIK, J. — GROMA, M. *Jazykové systémy a možnosti ich realizácie*. In *Philologica 41* Zborník FF UK Red. P. Žigo Bratislava, Univerzita Komenského 1993, s. 25—35.
- ŠTEFÁNIK, J. *Bilingvizmus na pozadí dvoch morfológicky odlišných typov jazykov*. *Jazykovedný časopis*, 45, 1994, s. 111—127.
- ŠTEFÁNIK, J. *Bilingvizmus na pozadí dvoch morfológicky odlišných typov jazykov*. *Intenčný bilingvizmus u detí* [Nepublikovaná kandidátska práca]. Bratislava, Filozofická fakulta Univerzity Komenského 1995.
- VOLTERRA, V. — TAESCHNER, T. *The Acquisition and Development of Language by Bilingual Children*. *Journal of Child Language*, 5, 1978, s. 311—326.
- WEINREICH, U. *Languages in Contact*. The Hague, Mouton 1953.

Formy reprezentácie textu u nepočujúcich Úloha manuálnych znakových systémov

M. Groma — G. Lachkovičová

Pedagogická fakulta UK, Bratislava

Problémy nepočujúceho žiaka so spracovaním textu jeho porozumením sú v odbornej literatúre často pertraktované. Tieto problémy sa navonok prejavujú v nízkom výkone v čítaní, osobitostami v stratégii spracovania formálnej a obsahovej stránky textu, ale aj tým, ako si nepočujúci žiak text interpretuje a čo si z neho dokáže uchovať v pamäti.

Úlohou špeciálnopedagogického procesu sluchovo postihnutých je preklenúť bariéru medzi nepočujúcim žiakom a textom. Podstata tejto bariéry jednoznačne tkvie v príliš nízkej jazykovej kompetencii, ktorá je spôsobená absenciou sluchu v období osvojovania si zvukovej reči.